א שטיקעל דין וחשבון.

און ווידער קומט זיך צונויף דער צענטראל-ראט פון אונאבהענגיגען ארטאדאקסישען יודענטום קיין ווארשא, אבצוגעבען זיך א דין וחשבון פון דעם וואס ס'איז אבגעטהון געווארען און גלייכצייטיג אנצוצייכענען די וויטערדיגע ארבייט.

דין וחשבון!

דארפען זיך דען די פארשטעהער פון ארטאדאקסישען יודענטום נישט פון בושה אויסבעהאלטען פאר אט דעם מאמענט? דארפען זיי דען נישט פערציטערט ווערען פון אט דעם ווארט: דין וחשבון!

א היסטארישע צייט לעבט איבער דאס פוילישע יודענטום, א צייט, וועלכער יעדער טאג בעזונדער האט אונגעהויר צוזאגען פאר די געגענווארט, ווי פאר אונזער צוקונפט; דאס יודישע פאלק לעבט איבער א קריטישען מאמענט וועלכער האט נישט צו זיך זיין גלייכען, וואס-זשע האבען מיר אין דעם קריטישען מאמענט געטהון צו פערטיידיגען אונזערע אינטערעסען?

וויפיעל כהות האבען מיר אוועקגעלעגט ביז מיר האבען אונזערע דעפוטאטען און סענאטארען אין סיים און סענאט אריינגעברענגט, מיט וואס-זשע האבען זיי דאס ארטאדאקסיש יודענטום דערפאר בעצאהלט?

איז אונזער פרעסטיזש געהויבען געווארען?

ליידער.

האבען זיי ארגאניזירט די ארטאדאקסיע, — ווער ס'האט זיי דעם כבוד פערשאפט?

ליידער —

די ארגאניזאציע פון ארטאדאק. יודענטום איז טויט...

און וואס האט דער צענטראל-ראט די גאנצע צייט אויפגעטהון, און וואס טהוט דער ועד הפועל?

א חרפה צו זאגען.

צו זענען אלע הערליכע בעשלוסען, וועלכע זענען אנגענומען געווארען אויף די כנסיות, קאנפערענצען פיעל מעהר אדער וועניגער אויסגעפיהרט געווארען?

ווערט דאך אומעטום מעהר אדער וועניגער געטהון אויף אלע געביטען; און וואס טהוען די פארשטעהער פון דער ארטאדאקסיע?

די ארטאדאקסיע צופאלט זיך, די יוגענד געהט אוועק מיט יעדען טאג און די ארטאדאקסישע עסקנים, דער צענטראל-ראט מיט'ן ועד הפועל בראש, זיצען מיט פערלעגטע הענד און קוקען זיך גלייכגילטיג צו גלייך, ווי נישט זיי געהט דאס אן.

וויפיעל וואלט דער „קרן-הישוב" ביי א געהעריגע ארבייט, ברענגען נוצען פאר די טויזענדער יונגעלייט, וועלכע רייסען זיך צו פאהרען קיין ארץ-ישראל?

און נאך פיינליכער איז דאן ווען מ'זעהט וויפיעל ס'איז פאר די אויסערליכער וועלט דערגרייכט געווארען, ערשט דאן פיהלט מען בעזונדער דעם טראגיזם פון אינערליכען חורבן...

דער גרעסטער טראגיזם איז אבער ווען מענשען נעמען זיך צו אזעלכע זאכען צו וועלכע זיי זענען נישט בערופען...

מיר טארען דעם אמת נישט פערהוילען, מיר מוזען איהם אפען ארויסזאגען:

די צענטראל-אגודה איז טויט, זי בעווייזט מעהר נישט קיין סימני חיים. און ממילא קענען אויך די פראווינצער אגודות נישט בעווייזען, ביים בעסטען ווילען קיין גרויס טעטיגקייט. אויב מיר ווילען איהר צוריק לעבעדיג מאכען, מאבען איהר אינטענסיוו, מוזען נאנץ אנדערע מענשען ביים רודער אוועקגעשטעלט ווערען, מענשען וועלכע האבען דעם מוטה און ווילען עפעס טהוען. און זאלען נישט אויסען זיין קיין שום זאך אויסער דעם טובת הכלל. דער גאנצער צענטראל ראט מיט'ן ועד הפועל מוז אבטרעטען זיין ארט. עס דארף געשאפען ווערען א קאמיסיע פון געצעהלטע מענשען, נאר ענערגישע, און בעזונדערס פון די דעפוטאטען און סענאטארען וועלכע זענען אגב, גאנץ צייטיגע מענשען, און דער עיקר פון די, וועלכע האבען דעם פעסטען גלויבען, וועלכע זאלען דאס ארטאדאקסישע יודענטום אויף גאנץ אנדערע יסודות אוועקשטעלען.

שלומי.

נעהמט עס אין אכט!

(אויפ'ן אדרעס פון דער פארשטעהענדער רבנים-קאנפערענץ אין פוילען).

זאלען מיר די פארשטעהענדע רבנים-קאנפערענץ בעטראכטען אלס די זעלבע, ווי די איבעריגע צוזאמענפאהרען, וועלכע קומען פאר אינ'ם יודישען לעבען: בעסער געזאגט; זאלען מיר ערווארטען פון די פערזאמעלטע אייגציגע יודיש-גייסטיגע אויטאריטעטען דאס זעלבע וואס מיר בעקומען פון אנדערע קאנפערענצען, אויב דאס וואלט ווירקליך זיין אזוי, וואלטען מיר מיט דער פעסטער ענטשלאסענהייט געקענט זאגען, אז: „טוב שלא נברא משנבראה"...

ס'מוז אונטערגעשטראכען ווערען דער קאלאסאלער חלוק פון א קאנפערענץ וואס איהרע אנטיילנעהמער זענען על פי רוב, נישט קיין צייטיגע מענשען, בעסער געזאגט; מענשען וואס זענען ספעציעל נישט אבגעלעגט און זענען אויך נישט אנגעשטעלטע כהנים — ווי מען קען זיך אויסדרוקען — צו די אדער יענע אידעע, דאגעגען די אנטייל נעהמער פון די רבנים-קאנפערענץ, זענען דאך אלע אהן אויסנאהם מענשען וואס שטעהען א גאנץ יאהר אויף זייער דינסט, און זענען ספעציעל בערופען צו זיין דאס — וואס זיי האבען געבוירכט זיין...

דעריבער פאדערן מיר פונ'ם רבנים צוזאמענפאהר פיעל מעהר ווי פון אנדערע קאנפערענצען, איהרע בעשלוסען דארפען פלינקער און פונקטליכער אויסגעפיהרט ווערען, ווייל די אויספיהרער זענען דאך ספעציעל דערצו בערופען, מיר קאנען דאך מאהנען פון זיי מיט פולער רעכט און דרייסטקייט, ווארום לכך נוצרתם, לכך נבהרתם.

און אט מיט דער איבערצייגונג וויל איך זיך ערלויבען אויפמערקזאם מאכען דעם רבנים צוזאמענפאהר אויף פאלגענדעס:

א) מימים ימימה ווען צווישען צוויי יודען איז ענטשטאנען א סכסוך הן אין ענייני מסחר הן אין פאמיליען אנגעלעגענהייטען הן אין געזעלשאפטליכע סכסוכים האט מען אנדערש נישט געוואוסט, ווי געהען צום רב און מיט'ן גרעסטען יראת הכבוד און דרך ארץ האט מען זיך אונטערגעווארפען זייער פסק, אלס ארויסגעזאגטע דין-תורה, וואס ס'האט ביי ביידע צדדים געמוזט ארויסרופען צופרידענהייט און הסכמה. דאגעגען ווען ס'האט זיך געטראפען אחד מן אלף, וועלכער האט זיך אבגעזאגט פון האלטען א דין תורה איז ער געשטעמפעלט געווארען דורך דער יודישער געזעלשאפט אלס „מחלל השם". ס'איז איהם פערבאטען געווארען עולה לתורה זיין, מ'האט איהם נישט מצרף געווען צו מנין א. ז. וו.

וואס פאר א דעמאראליזאציע הערשט ביי היינטיגען טאג אין אט דעם הינזיכט איז איבעריג אנצוּווייזען... ווער ווייסט עס דען בעסער ווי די רבנים אליין?

אבער א גאנץ בעזונדער טרויעריגע ערשיינונג איז דער חלול השם און דער גרויסער חלול כבוד הרבנות וואס איז פארגעקומען אין די לעצטע צייטען אין די רבנישע רייהען, וואס די אגודת הרבנים וואלט ביי איהר גיטען ווילען און א ביסעל מעהר ענערגיע געקענט אויסמיידען, צוליעב וואס די גאנצע פערענטווארטליכקייט פאלט דעריבער נישט אויף קיין אנדערע, ווי אויף די אגודת הרבנים...

צו איז דען פערהאן א גרעסערער חלול השם און חלול הרבנות, אז ווען צווישען צוויי רבנים קומט פאר א סכסוך בנוגע איבערנעהמען שטעלעס, בנוגע ירושות, אדער א סכסוך צווישען רב און קהלה, ווערט די זאך נישט ערלעדיגט באלד לכתחילה, בשעת דער חלול הרבנות איז נאך נישט אזוי פערשפרייט, נאר ערשט דאן ווען אין אלע שכנישע שטעדטלעך רעדען שוין דערפון עבדים ושפחות און להבדיל די גוישע וועלט מישט זיך אריין און נעהמען א אנטייל אין די דיסקוסיעס... ערשט דאן הויבט מען ווענען דעם אן טראכטען אין אגודת הרבנים. און אפשר איז דאס אויך צופיעל...

צו פערשאפען טאקי אזעלכע זאכען גרויס כבוד די רבנישע וועלט?

אויב די אגודת הרבנים ווערט נישט בעצייטענס זיך ענערגיש דערצו א נעהם טהוען צו ערלעדיגען אלע סכסוכים, וועלכע ס'ענטשטעהען אין די רבנישע וועלט אליין, צווישען איין רב און צווייטען. אדער צווישען א רב און זיין קהלה וועט דען נישט דער פרעסטיזש פון רבנים'טום פאלען נאך מעהר און די דעמאראליזאציע וועט זיך נאך מעהר פערגרעסערן?

(פארטזעצונג קומט.)

אמת.

פון פאדליאשער לעבען.

לוקאוו.

אויף דער זיצונג פון דער יודישער גמינע, דעם 17-טען פ. ה. איז בעשטעטיגט געווארען צו סובסידירען די „בית-יעקב" שולע מיט 1500 זלאטעס צו דעקען דעם דעפיציט ווי אויך יעהרליך 2000 זל. לטובת די ארימע קינדער וועלכע לערנען אין די שולען און קענען נישט צאהלען קיין שכר לימוד.

— די יודישע גמינע איז צוגעטרעטען צו רעמאנטירען גרינדליך דעם לאקאל פון דער תלמוד תורה וואס עס וועט בעטרעפען לערך 3000 זל.

גרינדונג פון באנק האנדלאווי.

לעצטענס איז געעפענט געווארען היע א נייע באנק אונטערן נאמען: „ספאלדזיעלצי באנק האנדלאווי". די מענשען וואס שטעהען אין דער שפיץ פון דער באנק פערדינען דעם פולסטען צוטרוי פון דער היגער יודישער בעפעלקערונג, בעווייל אין די סאמע קריטישע מאמענטען איז זייערס א וועקסעל נישט געגאנגען צום פראטעסט. און די באנק, מיט וועלכע עס פיהרען אן בלויז ארטאדאקסישע יודען וועלען אום שבת קיין שום צאהלונגען נישט אנגענומען ווערען. און דעריבער ווערט אויפמערקזאם געמאכט, אז אלע סוחרים זאלען נישט אויסשטעלען זייערע וועקסלען אויף שבת. יעדער אייגער וועלכער וויל זיין געזיכערט מיט זיין געלד, קען עס מיט דער פולסטער זיכערהייט אריינלעגען אין דער אויבענדערמאהנטער „באנק האנדלאווי". די באנק האנדלאווי נעהמט אן פערשידענע באנקאווע אפעראציעס, פראכטען און אינקאסעס, וועלכע זי ערלעדיגט רעעל, שנעל און פונקטליך.

אין ראט פון „באנק האנדלאווי" געהען אריין די ה"ה: מאטעל רייגזילבער, (פרעזעס), חיים גפן, ל. לענדער, י. ד. עפעלבוים, מ. ווייסמאן, ל. בארענשטיין, ש. טייבלום, י. קראמארש און מ. רייזענבערג.

אין דער פערוואלטונג געהען אריין די ה"ה: משה אהרן וויינטרויב, (דירעקטאר). מ. מארגענשטערן, ה. רייזילבער און מ. פליכטענרייך.

בן משה.

דינט השי"ת מיט דער אמתע שמחה, ווי זיין שטייגער און דער רבי ר' בונם איז מקבל נחת.

פאר'ן אוועקפאהרען זאגט דער רבי ר' בונם:

זלמן, עס וועט מיר אויסקומען זיין קורצען נאך אמאל צו זיין אין שעפס, זאלען די אלע זאכען בלייבען ביי דיר. נאר זיי געזינטערהייד. אהאוילע אכסני' ביי דיר געהאט, כ'וועל שוין קיין אנדערע נישט זוכען.

און ביים בעגלייטען — א גרויסער פראסט איז דאמאלס געווען — וויל דער רבי ר' בונם איהם אנדערש נישט לאזען מיטגעהען, סיידען ער זאל אנטהון זיין פוטער..., וואס הייסט — ער וועט איהם לאזען געהען אויף ספנות נפשות! און דער רבי? — ער האט נאך א פוטער מיט זיך, און פערלאנגט אז ר' זעלמעלע זאל „דערווייל" אנטהון דאס פוטער וואס ער גיט איהם...

און ווען ר' זעלמעלע קען נישט מסרב זיין, און מוז קעגען זיין רצון אנטהון דעם פוטער — לאזט איהם דער רבי ר' בונם, איהם מעהר נישט אויסטיהען... זאל ער זיין ביי איהם — ער קען א מאל פערגעסען און קיין פוטער מיט זיך נישט מיטנעהמען. דערוויל פערלאנגט דער רבי דורכאויס, אז ר' זעלמעלע זאל דאס פוטער טראגען. א פוטער טאר מען נישט אוועקהענגען, די מילבען קענען עס נאך צוהאקען. עס קען גאר אויסקריכען...

און בגדי שבת וויל ער אויך ביי איהם האבען... ער מוז איהם אבער צוזאגען זיי צוטראגען יעדען שבת און זיי אויסלופטערן...

און ביים געזעגענען זיך גיט איהם דער רבי ר' בונם אריין אין האנד הונדערט רענדליך.

דער קליינער ר' זעלמעלע וויל אבער פאר קיין פאל נישט צונעהמען.

און אז דער רבי ר' בונם איז מקפיד, ענטפערט ער. רבי, איהר האט מיר שוין גענוג געגעבען!

בייזערט זיך כלומרשט דער רבי ר' בונם און זאגט:

דיר געגעבען? א שעהנע מעשה? אז בונם האט קיין הארץ נישט געהאט צו זעהען ביי א יוד אזוי פיעל ארימקייט, און האט נישט גיקענט פאר רחמנות אריינקומען אין א יודישע שטוב. האט ער גאר געגעבען צדקה? רחמנות איז קיין צדקה נישט, און די מצוה פון צדקה איז בונם אויך א מאל מחויב מקיים צו זיין. איצט קען איך עס שוין טהוען, און דו, שטעל זיך מיר נישט אין וועג, געדענק!

און ער האט גוזר געווען אויף ר' זעלמעלען און ער האט געמוזט צונעהמען פון איהם די הונדערט רענדלעך און איבער געבען זיי די פרוי זי זאל זיך מאכען א שטיקעל פרנסה.

ר. ל.

אונזער וועג-שעדליץ 1925-11-20 ג-כסלו-תרפו גליון-0065 000005 a הודפס מתוך הארכיון היהודי
עמוד 31